

EGY ÚT A MUNKÁHOZ

A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program jelene Nógrád
megye példáján bemutatva

OTDK-dolgozat

Társadalomtudományi szekció

2012

JELIGE: AFS 732

Tartalom

Bevezetés	1
Problémafelvetés és hipotézis.....	1
Módszertani háttér	3
Konceptualizálás	4
„Út a munkához”	6
A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program és Széll Kálmán Terv	10
Mintaprogramok	15
Általános értékelés.....	17
NÓGRÁD MEGYE - a hátrányos helyzetű térség deprivációja	18
Nógrád megye helyzete (2012. január- szeptember).....	24
Képzések	27
SALGÓTARJÁN	28
Konklúzió.....	33
Idézett és hivatkozott irodalom.....	35
Jogszabályok	37
Ábrák és táblázatok jegyzéke	37

Bevezetés

Magyarország 2012-ben – új Alaptörvény, számos új jogszabályi rendelkezés, és nem utolsósorban: új közfoglalkoztatási program. Az alábbiakban megismerhetjük, hogy a sok változás milyen irányban mozdította el a munkaerő-piaci helyzetet, sikeresnek mondható-e az állam által szervezett Nemzeti Közfoglalkoztatási Program? Egyáltalán mi alapján mondhatjuk azt, hogy egy közfoglalkoztatási program sikeres?

Ennek vizsgálatához két tényezőt kell vennünk: az egyik a mennyiségi változó, a másik minőségi változó. Mennyiségi változó – úgymint munkanélküliek száma, vagy közfoglalkoztatásban részt vevők aránya az elsődleges munkaerő-piaci számokhoz mérve. A minőségi változást pedig elsősorban az egyes közmunkaprogramok eredményességére való tekintettel: a létrejövő építmények, a rendbe hozott közterületek, parkok, illetve a munkaerő-piacra való visszavezetés.

Problémafelvetés és hipotézis

A közfoglalkoztatási programoknak számtalan megítélése akad, ebből csupán néhányat emelek ki:

1. „Az állam a gazdasági növekedés és fejlődés ösztönzése, az életszínvonal emelése, a munkaerő-szükségletek kielégítése, a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság leküzdése érdekében fő célkitűzésként olyan aktív politikát alakít ki és hajt végre, amelynek célja a teljes, produktív és szabadon választott foglalkoztatottság megvalósítása”¹ – ez a meghatározás leginkább a pozitívumait emeli ki a közfoglalkoztatás, maga a szociálpolitika megszervezésének.
2. „[...] A közfoglalkoztatásnak azonban ahhoz, hogy ténylegesen hozzá tudjon járulni a tartósan munkanélküliek munkaerő-piacra történő visszaintegrálásához, olyan feladatokat és olyan színvonalon kell megvalósítania, amelyek nem bebetonozzák a kirekesztettségbe a foglalkoztatottat, hanem valódi esélyt nyújtanak a munkaerő-piac fő áramába történő visszakerülésre. Az eddigi közmunka programok alapvetően nem tudták megvalósítani ezt a célt.”² – ebben a kontextusban vizsgálva a közfoglalkoztatást már nem csupán a célok felsorolásáról van szó. Sokkal inkább az eddigi megvalósítások eredményeiről.

¹ Bagó, Esély 2002/4. sz.

² Kövér, Egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség a foglalkoztatáspolitikában, 2012

3. „A cél a tartósan munkanélküliek visszavezetése a munka világába. Szociológiai kutatások bizonyítják: hat hónap kényszerű tétlenség után alkoholizmus, drogfüggés vagy kezelésre szoruló depresszió következik. Hát még öt-tíz év után! Akinek reggelente nincs miért felkelnie, szétesik és képtelen emberként tekinteni önmagára.”³
– Hegedűs Zsuzsa szociológus pedig a közfoglalkoztatást mint a kirekesztettség elleni orvosságot említi.

A fent idézettek egyike sem képes objektív képet adni a közfoglalkoztatásról, de mindegyik tartalmaz releváns elemeket. A közfoglalkoztatás vizsgálatához ugyanis több komponens figyelembevétele szükséges. Elsősorban a szociálpolitika megszervezésének főbb céljait kell alapul vennünk, majd arra építeni azok elérésére irányuló terveket, végül rátérni az eredményességükre. Talán a legnehezebb dolgunk az eredmények megállapításán nyugszik, hiszen igen sokoldalúan vizsgálható.

Vizsgálhatjuk az elsődleges munkaerő-piacra való visszatérés számarányaiban az eredményességet, de – ahogyan Hegedűs Zsuzsa teszi – rávilágíthatunk arra is, hogy mit nyújthat a közmunkaprogram szociálpszichológiai megközelítésben.

Végül nézzünk meg egy nemzetközileg elfogadott definíciót a közfoglalkoztatásra:

„[...] mint a munkanélküliség alternatívája, az állástalanok munkaerő-piaci reintegrációját átmenetileg biztosító kényszer-megoldás, amely a piaci erők természetes munkahelyteremtő képességének az elégtelensége miatt, a versenyszféra működését nem zavaró módon hoz létre közpénzek támogatásával pótlólagos munkaalkalmakat a közületi és nonprofit szektor közérdekű feladatainak az ellátására.”⁴

Nemzetközi kitekintésként megemlítenéd, hogy Norvégiában, és Angliában mely aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökkel igyekeznek a munkanélküliség visszaszorítására, milyen javaslatok születnek a tartósan munkanélküli személyek reintegrálására.

Norvégiában aktiváló munkaerő-piaci programokat indítanak. Ezek célja a résztvevők kilátásainak javítása arra vonatkozóan, hogy rendes munkát kapjanak és fejlesszék végzettségüket, valamint hogy csökkentsék az állástalanság negatív következményeit, amelyek az elbátortalanodásban és az önbecsülés elvesztésében jelentkeznek leginkább.⁵

³ Hegedűs Zsuzsa interjú, 2012

⁴ Csoba, 2006 (45. old.)

⁵ Nyilas, 2012 (239. old.)

Angliában a Blair-kormány ideje alatt az ún. „Szociális beruházási politikáról” születtek jelentések. A Blair-kormány „segély helyett munkát” programjának lényege a munkanélküliek számára a munkahely, oktatás és képzés biztosítása a juttatások feltételeként („workfare”). Eszerint az állam nem gondoskodik az állampolgárokról, hanem képessé teszi őket az önmagukról való gondoskodásra.⁶

Ugyanakkor meg kell említeni, hogy az angolok a munka érdemét célzó programok bevezetésével csupán egyre nagyobb szakadék létrejöttét segítették elő a dolgozók és munkanélküliek között, ugyanis az alacsony jövedelmű (nagy részt közfoglalkoztatásból élő) dolgozó családoknak több jövedelemvizsgálathoz kötött támogatást is nyújtottak, míg a munkanélküliek juttatásai minimálisak.

Norvégiában, az amúgy is kedvező gazdasági helyzet miatt a munkanélküliség kisebb létszámával lehet számolni. Az északi országban nagyobb hangsúlyt fektetnek a lehetőségek biztosítására, szegénység elleni akcióterveikkel a munkanélküliek elsődleges munkaerő-piacra történő visszavezetésére törekednek.

Módszertani háttér

Vizsgálódásaim során felhasznált kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek: vonatkozó szakirodalom, folyóiratok, helyi újságban található információk. Emellett készítettem interjút a Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Salgótarjáni Kirendeltségének igazgatóhelyettesével, aki tájékoztatott az utóbbi években induló programokról, különös tekintettel a Start mintaprogramokra. Statisztikai adatokat pedig Simonné Bócsó Hedvig szíves közlése nyomán illesztettem a dolgozatomba.

Fontos kiemelni a kistérségekre lebontott statisztikai adatok megszerzésének nehézségét, továbbá, hogy kevés információ állt rendelkezésemre a vizsgált települések önkormányzatainak a közfoglalkoztatás megszervezéséhez való hozzáállásáról.

Dolgozatomban a közfoglalkoztatás múltjának, jelenének bemutatása kapcsán, továbbá Nógrád megye általános jellemzésében, a programok ismertetésénél elsősorban a kvalitatív kutatási módszerekre támaszkodtam, míg a salgótarjáni kistérség helyzetének értékelésénél a statisztikai adatokra fektettem hangsúlyt.

⁶ Nyilas, 2012 (73. old.)

Konceptualizálás

„A közfoglalkoztatás eredetileg a köz érdekét szolgáló állami-önkormányzati feladatok, fejlesztések (utak, vízművek, védművek, stb.) közös költségei munkával való megváltásának kerete volt.”⁷

Az 1990-ben bekövetkezett rendszerváltás miatt felbukkanó új kihívások, a munkaerő-piaci egyensúly fenntartására törekvés mind hozzájárult – az eleinte még – közhasznú munkának nevezett közmunkaprogramok kidolgozásához.

A közhasznú munkavégzés támogatásáról, az ahhoz szükséges fedezet részleteiről az 1994. évi XLVII. törvényben⁸ találunk információkat. A közhasznú foglalkoztatás céljából kialakított munkakörben csak *„önhibáján kívül elhelyezkedni nem tudó személy alkalmazható”*.⁹ Ebből látszik, hogy csak „az arra érdemes” munkanélküliek számára kívánták biztosítani a munkaerő-piacra való visszalépést. Igaz, ez a legtöbb esetben csak két hónapra szólt.

A közhasznú foglalkoztatás szervezésében a helyi önkormányzatok játszották a legfontosabb szerepet, mellettük még a harmadik szektor – nonprofit szervezetek – illetve a piaci partnerek is kaptak támogatást.¹⁰

A munkanélküliség megelőzését és a foglalkoztatás elősegítését célzó támogatások megállapításával, folyósításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat kezdetben a Megyei Munkaügyi Központok végezték, amihez a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészenek decentralizált kerete nyújtott fedezetet.

Ennek decentralizálása 1997. január 1-jére teljesedett ki. Azóta a munkanélküliség kezelése kirendeltségi feladat, ami magában foglalja a döntéshozatalt, a megállapodások megkötését a támogatás kedvezményezettjeivel és azok felhasználóival.¹¹

A közhasznú munka - közhasznú munkának a lakosságot vagy a települést érintő közfeladatot, illetve az önkormányzat által önként vállalt, a lakosságot illetően a települést érintő feladat ellátását tekintjük - mellett még a közmunkaprogramokat – közmunkaprogram: törvény által

⁷ Csoba, Esély 2010/1

⁸ 1994. évi XLVII. törvény

⁹ 8.001/1987.(MU K.15.) ÁBMH-PM számú együttes tájékoztató

¹⁰ 1991. évi IV. 16/A § (1) bek. d) pont

¹¹ Frey, 2002 (Munkaerő-piaci tükrő, 222. old.)

*előírt állami feladat ellátásának elősegítésére irányuló program*¹² - továbbá a közcélú foglalkoztatást - *közcélú munka alatt az olyan munkáknak vagy közhasznú munkának nem minősülő állami vagy helyi önkormányzati feladat ellátását kell érteni, amelynek teljesítéséről jogszabály alapján a települési önkormányzat gondoskodik* - is megemlíthetjük. Ezek a programok a regisztrált álláskeresőkre számára határozott idejű, átmeneti foglalkoztatást jelentettek. Támogatásuk pályázat útján történt, ennek szabályait a 49/1999. (III. 26.) Korm. rendeletben találhatjuk meg.

Ezek az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök elősegítették a munkanélküliek társadalomba integrálódását, továbbá azért is szükségesek, mert a tartósan munkanélküli helyzetet hosszú távon segély nem képes megoldani. Lehetővé teszik továbbá, hogy az önkormányzatok szolgáltatást nyújtó szervezetekkel működjenek együtt – egy-egy program keretében.

A közcélú foglalkoztatási programok kiszélesedése leginkább 2000-től figyelhető meg. A közcélú foglalkoztatásban részesülők számára is be kellett tartani néhány előírást. Többek között, hogy együttműködjenek nem csupán a helyi önkormányzatokkal, de a munkaügyi kirendeltségekkel is.

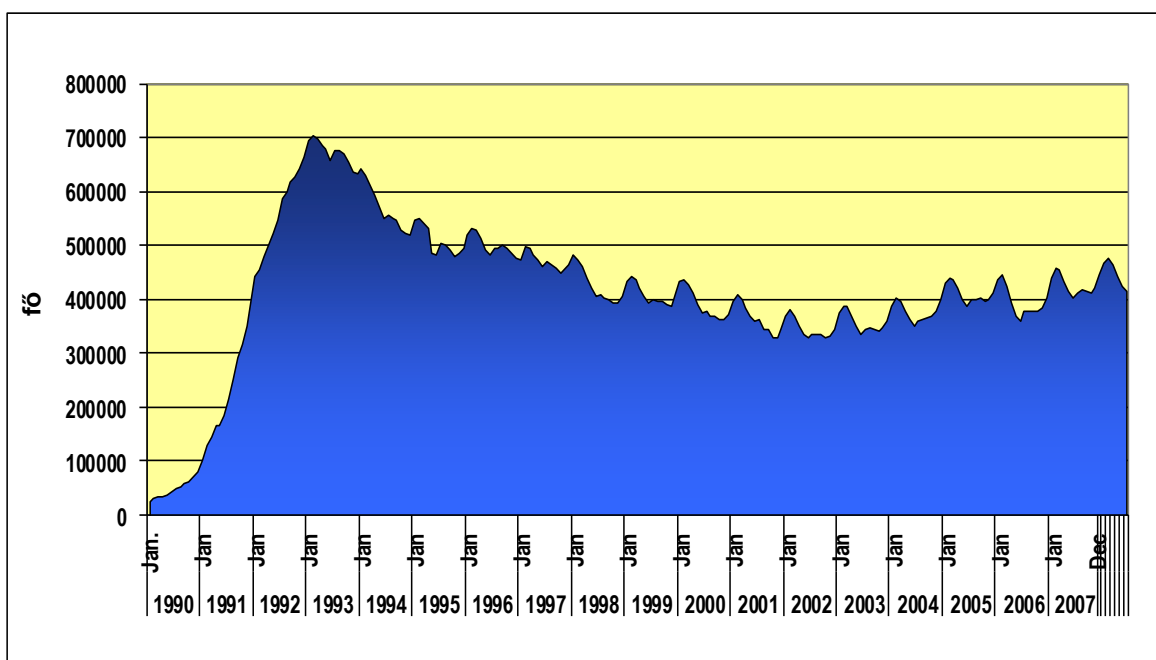
2000-ben törvénymódosítások bővítették ki az önkormányzatok, illetve a hozzájuk kapcsolódó szervezetek (szociális intézmények, családsegítő szolgálatok, civil szervezetek) feladatkörét a foglalkoztatáspolitikai területén, sőt még a költségvetési törvényben is külön forrást jelöltek meg ezek finanszírozására. A változtatások legfontosabb indoka a „segély helyett munkát” elv volt.¹³

A közfoglalkoztatás feladata napjainkban is igen összetett: erősíti a fogyasztási javak méltányos elosztásának szabályát, segít ésszerűen tartani a közösséghez való tartozással együtt járó kötelezettségeket, továbbá egyfajta keretet alakít ki a közfeladatok ellátásában való részesedéshez. Segíti a pályakezdő munkanélkülieket, illetve azokat, akik kiestek a munkaerőpiacról – jövedelem-kiesésüket csökkenti úgy, hogy közben a segélyezettek számát, és a segélyek összegét korlátok között tartja.

A következő diagramon látható a regisztrált munkanélküliek számának változása a rendszerváltástól egészen 2007-ig, az „Út a munkához” program kidolgozásáig.

¹² 49/1999. (III. 26.) Korm. rendelet tartalmazza. (1§ (2) bekezdés)

¹³ Fazekas, 2001 (6. old.)

1. diagram: Tájékoztató adatok a regisztrált munkanélküliek/nyilvántartott álláskeresőők számáról
Forrás: www.afsz.hu

„Út a munkához”

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium 2008 áprilisában hozta nyilvánosságra a programhoz kapcsolódó terveit. Az „Út a munkához” program átalakította a rendszeres szociális segélyezés addigi rendszerét, az ún. „aktív korúak ellátása” érdekében bevezette a rendelkezésre állási támogatást (RÁT) – ez utóbbit csak arra az időtartamra, míg az önkormányzat nem tudott közmunka keretein belül foglalkoztatni valakit.

Az „Út a munkához” programban komplex intézkedéseket találhatunk arra vonatkozóan, hogy a tartósan munkanélküli személyeket hozzásegítsék a rendszeres jövedelem megszerzéséhez, valamely közfoglalkoztatási formában alkalmazva. Ehhez az állam előírta az önkormányzatok, a munkaügyi szervek és a szociális szolgáltatásokat biztosító intézmények együttműködését. A szociális ellátórendszerben részt vevő személyeket szervezett keretek között, élethelyzetüket, képességeiket megvizsgálva kellene alkalmazni. Az aktív korúak ellátására jogosultak számára is előírt a program együttműködési kötelezettségeket. Az jogosultság egyik feltétele a munkaügyi kirendeltséggel, illetve az önkormányzat által kijelölt szervvel való együttműködés.¹⁴

¹⁴ 3. sz. tájékoztató az együttműködési kötelezettségekről az „Út a munkához” program megvalósításában

A program egyik fontos célja volt, hogy megelőzze a munkanélküliség továbbterjedését – nem csak térben, hanem időben is, generációról generációra. Emellett mivel kötelezővé tette a közmunkát – ha nem volt ledolgozva bizonyos időszak, nem kaphatott a rászorult segélyt – elindította a feketemunka visszaszorulását is.

Az „Út a munkához” program a segélyezettek két rétegét kívánta elkülöníteni:

1. A rendszeres szociális segélyben részesülők
2. A közfoglalkoztatási támogatásban részesülők

A két réteg között megfigyelhető természetesen egyfajta átjárhatóság, hiszen az élethelyzet és az egészségi állapot is változhat, de annak feltételei vannak, hogy valaki bekerülhessen az ellátási rendszerbe. *„Akinak álláskeresői ellátásra való jogosultsága lejárt vagy előzetes együttműködési kötelezettséget teljesített; aki emellett a számára előírt együttműködést vállalja, valamint a jövedelmi, vagyoni feltételeknek megfelel.”*¹⁵

Az „Út a munkához” program elsődleges célcsoportja azok az aktív, kereső korú munkaképes személyek, akik rendelkezésre állási támogatásra jogosultak. A program bevezetése szükségessé tette az addig érvényes finanszírozási rendszer átalakítását is. A tervezők úgy gondolták, többletforrás bevonása nélkül biztosítják azokat a pénzügyi feltételeket, melyek a rendszer működtetéséhez szükségesek, továbbá az önkormányzatokat a foglalkoztatás megszervezésére ösztönzik.

A központi költségvetés ún. normatív kötött felhasználású támogatás formájában utalta ki az önkormányzatok számára a közcélú foglalkoztatás megszervezéséhez szükséges forrást. Volt olyan önkormányzat, amely nem vette igénybe ezt a közcélú normatívát, azt a keretet újra elosztották azok között, amely önkormányzatok számára a forrás kevésnek bizonyult. 2007-től pedig a finanszírozási szabályozók lehetővé tették azt is, hogy a segélykassza és a közcélú munkára fordítható pénzek között átjárhatóság is megengedett legyen.¹⁶

Ez utóbbi lehetőséget csupán néhány önkormányzat használta ki, ugyanis legtöbb esetben a segély összege nem fedezte volna a közcélú munkáért fizetendő járulékot. Később újabb lehetőség adódott az önkormányzatok számára: az MPA (Munkaerő-piaci Alap) pályázati keretet nyitott a közfoglalkoztatás szervezésével kapcsolatos humán erőforrás biztosítására.

¹⁵ Szociális és Munkaügyi Minisztérium, SZABÁLYOZÁSI KONCEPCIÓ, 2008 (4. old.)

¹⁶ Előterjesztés a Kormánykabinet részére az „Út a munkához” program koncepciójáról, 2008

Csoba Judit kutatásai során a következő eredményekre jutott: „Az év nyolcadik hónapjában 33 165 ezren kaptak rendszeres szociális segélyt, összesen 546 millió forintnyi összegben. Segélyre egész évben eddig 25,1 milliárd forintot juttatott az állam a rászorulóknak, amelyből 10 milliárd az elmúlt év decemberét finanszírozta. Az augusztusi foglalkoztatás finanszírozására az államkincstár több mint 6,7 milliárd forint támogatást utalt az önkormányzatoknak, ez évben októberig összesen 43,4 milliárd forintot. A közfoglalkoztatási tervek erre az évre 152 ezer fő foglalkoztatásba vonását prognosztizálják, ez 73 milliárd forintos állami támogatási igénnyel jár.”¹⁷ A közfoglalkoztatásra elkülönített pénz a központi költségvetésből egyre magasabb összeget mutat. A közfoglalkoztatási tervek alapján a munkanélküliek növekvő hányadának közfoglalkoztatásba történő bevonása a cél.

A 375/2010. (XII.31) kormányrendelet szerint – a Munkaerő-piaci Alap „Közfoglalkoztatási támogatások előirányzatának” terhére – támogatások nyújthatók a gazdasági társaságokról szóló törvény, valamint az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló törvény hatálya alá tartozó munkaadók számára is. Társas és egyéni vállalkozás részére támogatás akkor nyújtható, ha a munkaügyi kirendeltség által kiköszvetített bérpótló juttatásra jogosult személyt teljes munkaidőben, munkaviszony keretében foglalkoztatja.¹⁸

Az „Út a munkához” program célja volt a rendszeres szociális segélyen lévő, tartósan munkanélküli személyek ösztönzése és foglalkoztatásba való visszavezetése. Ezt foglalkoztatás- és szociálpolitikai intézkedések bevezetésével kívánta elérni. Az intézkedések vezérlő elve az volt, hogy a munkára képes személyek a jövőben olyan munkát végezzenek, amely munkáért munkabért kapnak (segélyezették számának csökkentése).

Amint azt már korábban is leírtam, a rászorulók kötelesek együttműködni az Állami Foglalkoztatási Szolgálatral, és álláskeresői megállapodást is kötnek. Ennek elemeit kötelezően be kell tartaniuk (közfoglalkoztatásban, képzésben való részvétel).

A program az önkormányzatot bízta meg a közfoglalkoztatás megszervezésével. Továbbá megadta a lehetőséget, hogy feladatát az önkormányzat saját maga, vagy társulása, vagy egyéb általa kijelölt, esetleg erre a célra alapított szerven keresztül végezze el. A közfoglalkoztatás megvalósulása érdekében a települési önkormányzat minden év január 31-éig közfoglalkoztatási tervet készít, amit egyeztet az ÁFSZ- szel is. Ez a közfoglalkoztatási

¹⁷ Csoba, Esély 2010/1 (18. old.)

¹⁸ Barton, 2011 (46. old.)

terv tartalmazza a támogatásban részesülő személyek képzettség szerinti összetételét, a közfeladatok megjelölését, valamint az ellátásukhoz szükséges létszámot és a finanszírozás szempontjából rendelkezésre álló forrásokat.

A közfoglalkoztatási terv egyéves időtartamra szóló terv, amelyben az önkormányzatok negyedéves ütemezésben határozzák meg azokat a munkafeladatokat, munkaköröket, amelyeket részben vagy egészben közfoglalkoztatás keretében kívánnak ellátni. Meghatározzák továbbá az egyes feladatok ellátásához szükséges létszámot, a rendelkezésre állási támogatásra jogosult személyek képzettség szerinti várható összetételét és a megvalósításhoz szükséges költségeket.¹⁹

A közfoglalkoztatási terv elkészítéséhez adatokat, információkat szolgáltat a munkaügyi kirendeltség és a szolgáltató központ, illetve előrejelzéseket készít az álláskeresőként nyilvántartott, rendszeres szociális segélyben részesülő és várhatóan aktív korúak ellátására jogosult személyek létszáma és iskolai végzettség, szakképzettség szerinti lehetséges összetételéről.

A közfoglalkoztatási terv tervezetét a polgármester, illetve társulás esetén a társulási megállapodásban kijelölt személy előzetes véleményezésre megküldi a munkaügyi központ kirendeltségének. A kirendeltség a terv kézhezvételétől számított 15 napon belül tájékoztatja a települési önkormányzatot a véleményéről. Amennyiben ez nem történik meg, úgy kell tekinteni, hogy a közfoglalkoztatási terv tervezetében foglaltakkal egyetértettek.

Jogsabály határozza meg azokat az elemeket, amelyeket a közfoglalkoztatási terv tartalmaz:

- a rendelkezésre állási támogatásra jogosult személyek iskolai végzettség és szakképzettség szerinti összetételét,
- azokat a közfeladatokat és ütemezésüket, amelyeket az önkormányzat részben vagy egészben a közfoglalkoztatás révén kíván ellátni,
- a közfeladatok ellátásához szükséges létszámot,
- a közfoglalkoztatás finanszírozására rendelkezésre álló forrásokat.

A közfoglalkoztatás mellett képzésben való részvételre is volt lehetőség a 35 év alatti, általános iskolai végzettséggel nem rendelkező személyek számára, akiknél a segélyekből és egyéb transzferjövedelmekből való segélyezett életforma állandósulását figyelhatték meg. Az alacsony iskolázottságú álláskeresőknél lehetőség szerint olyan képzésben kellett részt

¹⁹ ÚTMUTATÓ - 1. sz. módosítás (3. old.)

venniük, amely az általános iskolai végzettség megszerzésére vagy a szakképzés megkezdéséhez szükséges kompetenciák elsajátítására irányult.

A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program és Széll Kálmán Terv

2011-től figyelemmel kísérhetjük a Nemzeti Közfoglalkoztatási Programot, melynek céljai lényegében összefoglalják a korábbi években kidolgozott közfoglalkoztatási tervek céljait.

- Lehetőség szerint minél több munkanélkülit kellene foglalkoztatni.
- Az önkormányzatok terheit csökkenteni kellene, az eljárásokat egyszerűsíteni.
- A dologi kiadásokra is megfelelő mértékű forrást kellene biztosítani.
- A munkaügyi kirendeltségek nagyobb szerepet kellene, hogy játszanak a közfoglalkoztatás szervezésében, működtetésében.
- Támogatottként megjelenhessenek a kis- és középvállalkozások is.
- Valamint továbbra is segítsenek az országos közmunkaprogramok a nemzetgazdasági célok megvalósításában, vagy pedig ott, ahol gyors segítségre van szükség (pl.: árvíz, újjáépítés)

A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program kiegészítő támogatási rendszerében a RÁT helyett megjelent az ún. BPJ (bérpótló juttatás), a jelenleg hatályos törvény szerinti FHT (foglalkoztatást helyettesítő támogatás). A rászorultságot szociális helyzet alapján továbbra is az önkormányzat állapítja meg, majd 20%-os önrésszel folyósítja a juttatást annak a munkaképes rászorulóknak, aki nem rendelkezik pillanatnyilag munkaviszonnyal. Ez a juttatás nem minősül segélynek, az állam bizonyos elvárásokat támaszt az igénybevevőkkel szemben. Ilyen elvárások például, hogy:

- a munkát képzettségtől függetlenül el kell vállalni,
- évente legalább 30 nap munkaviszonyt igazolni kell,
- továbbá rendeletben rögzítheti az önkormányzat, hogy rendezett lakókörnyezetet is fenn kell tartani.²⁰

A közfoglalkoztatás új rendszerében tehát 4 területet lehet felsorolni:

1. Országos közmunkaprogramok
2. Önkormányzati teljes munkaidős közmunka
3. Önkormányzati részmunkaidős közmunka
4. Vállalkozók közmunka támogatása

²⁰ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 133§ (4) bek.

Néhány statisztikai adat segítségével szeretném felvázolni, hogy milyen állapot uralkodik a közfoglalkoztatás területén, hogy ki minősül munkanélkülinek, és hogy az évek során hogyan sikerült a közmunkaprogramok segítségével visszaszorítani a munkanélküliséget.

A Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) reprezentatív munkaerő-felmérése alapján munkanélkülinek minősíthető az a személy, aki az alábbi, hármas kritériumrendszernek egyidejűleg megfelel:

- az adott héten nem dolgozott, és nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt
- a kikérdezést megelőző hét folyamán aktívan keresett munkát
- ha talált volna megfelelő állást, két héten belül munkába tudott volna állni, vagy talált már munkát, ahol 90 napon belül dolgozni kezdett.

Magyarországon az állás nélküliek száma 2000 óta folyamatosan nő. Ez a növekedés fokozódott 2009-ben a gazdasági válság hatására, ekkor 28%-kal emelkedett az állástalanok száma az előző évhez képest. 2010-ben ez a növekedés tovább folytatódott: 13%-kal nőtt a munkanélküliek száma 2009-hez képest. Ez az emelkedő tendencia 2011-ben állt meg.²¹

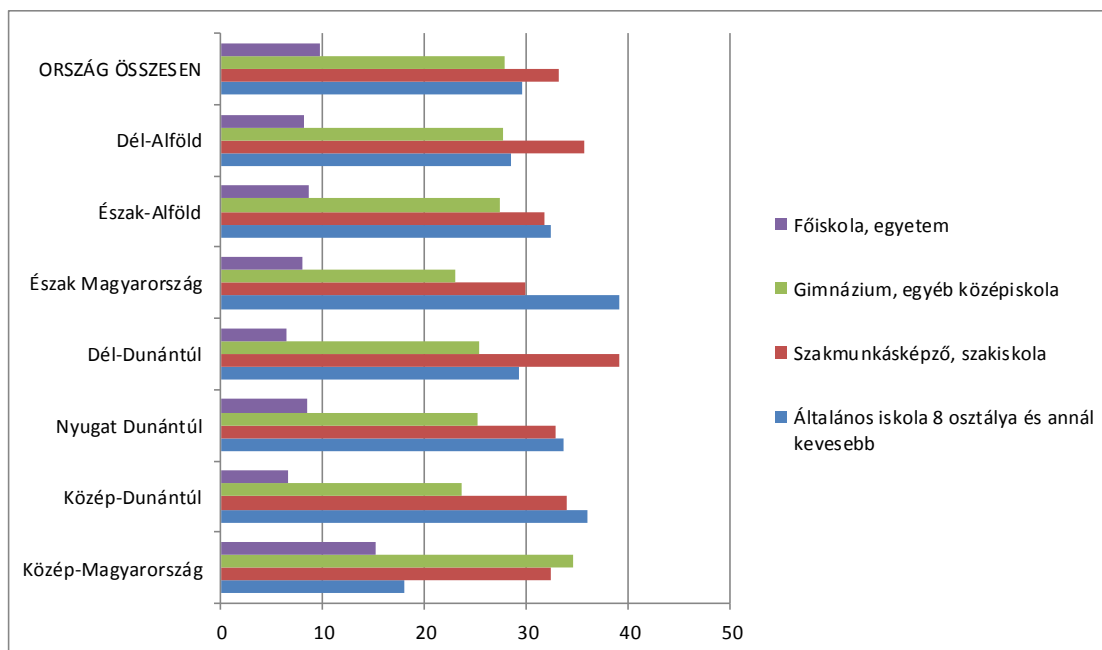
A 2011-es év adatai: 468 ezer fő volt munkanélküli, tehát 7 ezer fővel, (1,5%-kal) kevesebb mint a korábbi években. De ez a csökkenés sajnos nem mondható általánosnak. A munkanélküliség mérséklődése sokkal inkább jellemző a dunántúli régiókra, mint a többire – ott a válság miatt megingott iparágak újbóli élénkülése hatott a munkaerő-piaci helyzetre jótékonyan.

A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélküliek száma minden évben emelkedik. Ennek oka lehet a kereslet és a kínálat szerkezetének különbsége, illetve a gazdaság fokozott felvevőképessége.

A munkanélküliek szerkezete iskolai végzettség szerint 2011-ben is mutat némi differenciát a különböző régiókban. A legszembetűnőbb különbséget Közép-Magyarországon láthatjuk, ahol egyre kevesebb azoknak a száma, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, és mindinkább nőtt a diplomások aránya.

A következő diagram a munkanélküliek megoszlását tartalmazza, legmagasabb végzettség szerint, 2011-ben. Az adatokból kitűnik, hogy Észak-Magyarországon és a Dél-Dunántúlon a legkiugróbb a 8 általános iskolai és annál kevesebb végzettségűek száma.

²¹ KSH - A foglalkoztatottság és munkanélküliség regionális különbségei, 2011 (11. old.)

2. diagram: Munkanélküliek megoszlása a legmagasabb végzettség szerint, 2011

Forrás: www.ksh.hu

A munkanélküliségi rátát iskolai végzettség alapján vizsgálva országosan csökkenő tendencia figyelhető meg a legalacsonyabb végzettségtől a legmagasabb végzettségig, mely a régiók szintjén is érvényesül.

Észak-Magyarország egyébként is kedvezőtlen pozíciója miatt a legfeljebb az általános iskola 8. osztályát végzettek arányát (43%) nézve még szembetűnőbb, ami a rangsorban következő Észak-Alföldénél (28%) is jóval magasabb. A végzettségek másik pólusán, a diplomások esetében Közép- és Nyugat-Dunántúlon a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta (3,3 – 3,4%).²²

A Policy Agenda szeptemberben végzett elemzéseket arra vonatkozóan, hogy mennyibe kerül egy főre vetítve a közfoglalkoztatás költsége. Ez az összeg nem csupán a közfoglalkoztatottak bérét és annak járulékait foglalja magában, hanem a közfoglalkoztatás megszervezésének költségeit is, minimális mértékben a közfoglalkoztatás megvalósításához szükséges eszközöket is.

„2011-ben átlagosan havonta 60.900 fő dolgozott közmunkában, erre a költségvetés közel 60 milliárd forintot használt fel és ez így egy fő havi foglalkoztatására vetítve 82 ezer forint kiadást jelentett. Ebben az évben az év első hét hónapjában 70,4 milliárd forintot költött el a költségvetés, amelyből átlagosan havonta 82 400 fő foglalkoztatása valósult meg. Ez az

²² KSH - A foglalkoztatottság és munkanélküliség regionális különbségei, 2011. (17. old.)

jelenti, hogy egy közfoglalkoztatottra havonta 122 000 forintot költöttek”.²³ – írták a szakemberek.

Jól látható tehát, hogy a közfoglalkoztatás megszervezése igen komoly terheket ró a központi költségvetésre. Ugyanakkor nem lehet elfelejteni a jóléti állammal szemben felállított kötelezettséget sem – ez pedig nem más, mint a polgárok elemi jólétének biztosítására irányuló állami felelősségvállalás. Annak érdekében pedig, hogy ezt a kötelességét teljesíteni tudja közfoglalkoztatási programok segítségével igyekszik visszavezetni az állástalanokat a munkaerő-piacon aktívan tevékenykedők közé.

A Széll Kálmán Terv is tartalmaz a közfoglalkoztatásra vonatkozóan irányelveket, intézkedéseket. A tervben a foglalkoztatási célú támogatásoknak egyik pilléréként említik a közfoglalkoztatást, mint a szociális ellátások rendszerének munkára ösztönző átalakításának egyik eszközét.

A tervben leírják, hogy a közfoglalkoztatás rendszerét a másik két pillért kiegészítve, komplementer módon kell működtetni. Az első és talán legfontosabb pillér a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés ösztönzése és támogatása (célzott bér-és járulékutalazásokkal), különös tekintettel a mikro- és középvállalatokra. Második pillérként a szociális gazdaságot említi, ami a helyi lehetőségeket kihasználva, azokra építve szervezi meg a munkanélküliek foglalkoztatását részben állami fedezetből és részben egyéni, saját bevételekből. A tervben megfogalmazott ún. „komplementer működés” alapján az lenne optimális, ha a közfoglalkoztatás nem korlátozná az egyént az álláskeresésben, illetve nem vonná el az erőforrásokat (a lehetséges megrendeléseket, a lehetséges munkaerőt) a vállalkozások elől.²⁴

A kormány 2011-ben minden eddigénél több forrást kívánt fordítani a munkahelyteremtő beruházások támogatására a Munkaerő-piaci Alap és az Új Széchenyi Terv forrásaiból. Viszont a forrásokhoz való hozzájutásnak is voltak feltételei. A terv alapján olyan gazdasági tevékenységeket kívántak támogatni, fejleszteni, melyek célja, hogy a munkanélküliek bevonásával a helyi közösségek hasznát is szolgálják. Ezek működése kezdetben a nélkülözhetetlen állami támogatással valósult volna meg, később pedig részben önfenntartó működést kellett volna elérniük.

²³ Pénzcentrum, 2012

²⁴ Magyar Munka Terv – Széll Kálmán Terv 2011. 05. 19. (5. old.)

Az új támogatási rendszer alapján úgy tervezték, hogy a források allokálása az egyes térségek munkaerő-piaci helyzete alapján történne. Hiszen ezáltal biztosítani lehetne, hogy a deprivált térségekbe jusson a legtöbb forrás, - oda, ahol a legnagyobb szükség van rá. További célja volt, hogy a források kevesebb adminisztrációval is elérhetővé váljanak. Az egyéb aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökkel való összehangolás és az ún. naprakész, kidolgozott monitoring rendszer kialakítását tervezték.

A Széll Kálmán Tervben megfogalmazottak alapján növelni kívánták az aktív munkaerő-piaci programokra fordított uniós támogatások összegét, első lépésben a kormány egy uniós pénzből finanszírozott országos programot tervezett, mely mintegy 65 ezer munkanélküli számára biztosított lehetőséget az elhelyezkedéshez. Mindezt úgy, hogy a munkáltatóknak nyújtottak támogatásokat, új képzettség megszerzését tették lehetővé, továbbá igyekeztek mindenhol a forrásokhoz megfelelő elérhetőséget biztosítani.

A foglalkoztatás mértéke értelemszerű, hogy összefügg a munkahelyek számával és elérhetőségével, a munkaerő képzettségével. Ezt elfogadva láthatjuk, hogy egyre inkább fordított arányosság és területi hátrányok halmozódása érvényesül hazánkban. Általában a keleten fekvő kisebb településeken figyelhető meg leginkább a képzetlen emberek magas száma.

A Széll Kálmán Terv további változtatásokat is tartalmazott. Átalakították az álláskeresői támogatást. A korábbi 270 nap helyett a munkanélkülivé válók átlagosan 90 napig lettek jogosultak álláskeresői járadékra. A korábbi évek tapasztalataiból arra lehet következtetni, hogy a szociális ellátások rendszerét és a foglalkoztatáspolitikai eszközöket élesen szét kell választani feltétel- és szervezetrendszerében, illetve finanszírozásában egyaránt.

A közfoglalkoztatási jogviszonyban történő foglalkoztatás lényegében egyenértékű a munkaerő-piaci programokban és a képzésekben való részvétellel. Ugyanakkor a közfoglalkoztatási bér alacsonyabb, mint a minimálbér. Ez felveti azonban annak a kijelentésnek a hitelességét, hogy a kétfajta foglalkoztatási jogviszony egyenértékűnek ítéltető. További változásnak tekinthető, hogy megteremtették a lehetőséget arra, hogy „*a közfoglalkoztatottakat közhasznú kölcsönzők munkavégzésre kikölcsönözzék*”.²⁵

A munkaügyi központ által közvetített álláskereső foglalkoztatását a közhasznú kölcsönzőnek vállalnia kellett, valamint képzést és mentori szolgáltatást is kötelesek voltak

²⁵ Magyar Munka Terv – Széll Kálmán Terv 2011. 05. 19. (64.old.)

biztosítani. Közhasznú kölcsönző nem lehetett piaci alapon működő gazdálkodó szervezet, mégis a közhasznú kölcsönzők rendszere célszerűen, csupán a közfoglalkoztatás rendszere mellett, annak kiegészítéseként jelent meg. Közhasznú kölcsönző a helyi vagy kisebbségi önkormányzat, illetve ezek társulása, valamint közhasznú szervezet lehetett.

A Széll Kálmán Terv megemlítette továbbá az ún. közfoglalkoztatási nyilvántartást is, mint a foglalkoztatási szervek által intézett kiközvetítések hatékonyságát elősegítő tényezőt.²⁶

Mintaprogramok ²⁷

A közfoglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról szóló 375/2010. (XII. 31.) Korm. rendelet 7/B.§-a értelmében a közfoglalkoztatásért felelős miniszter olyan mintaprogramokat indíthat el, amelyekben a beruházási és dologi költségek és kiadások teljes egészében támogathatók.

Egy ilyen mintaprogramnak tekinthető a Startmunka-program is, amely főleg a leghátrányosabb térségeket célozza meg. A Startmunka-mintaprogram 2011-től működik, a 2011. évi CVI. törvényben található az erre vonatkozó jogalap. A 375/2010. (XII.31.) Kormányrendeletben pedig megtalálhatjuk mindazokat a támogatási módokat, melyeket a közfoglalkoztatás céljára lehet nyújtani.

A START közmunkaprogrammal szemben állított két legfontosabb követelmény és cél, hogy értékteremtő legyen, valamint önfenntartóvá váljon. A közmunkaprogramok támogatására a Nemzeti Foglalkoztatási Alap ún. „deckeret” biztosít, azaz a decentralizált költségvetésen belül rendezik a kiadásokat.

A korábban indult értékteremtő közfoglalkoztatási programok tapasztalatait figyelembe véve 7 főbb tevékenységi területet szervezett a Belügyminisztérium a kistérségi startmunka mintaprogramok esetében. Ezek az ún. „projektlábak”, amelyek keretein belül pályázhat az önkormányzat, illetve valamely önkormányzat által létrehozott gazdasági társulás:

- belvízelvezetési program
- önkormányzati közúthálózat rendbetétele
- illegális hulladéklerakó helyek felszámolása
- bio- és megújuló energiatermelés (ún. kazán-program)

²⁶ Magyar Munka Terv – Széll Kálmán Terv 2011. 05. 19. (64.old.)

²⁷ Interjú dr. Szabó Józseffal (a szerző tulajdona),2012

- mezőgazdasági földutak rendbetétele
- mezőgazdasági projektek
- „téli egyéb értékteremtő”, azaz a közfoglalkoztatottak téli foglalkoztatásának kialakítása

A kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet 2. sz. mellékletében nevesített hátrányos helyzetű kistérségek közül a 2011. évben 26 kistérség településein és 5 kiemelt településen indultak mintaprogramok.

A kistérségi startmunka mintaprogramok előkészítése több lépésben zajlik. A mintaprojektet az önkormányzatok tervezik meg, ezért a mintaprogramokban érintett önkormányzatokat tájékoztatni kell. A kistérségi mintaprogram költségeit részletesen meg kell tervezni. Miután a programterveket elbírálták, azt véglegesíteni kell, majd jegyzőkönyvet készíteni róla. Ezt követi a program adatlap kitöltése és a döntési okmányok elkészítése.

Azután – amikor már minden adat rendelkezésre áll – a Közfoglalkoztatási Helyettes Államtitkár az összesített adatok alapján javasolhatja a kistérségi program mintaprogrammá nyilvánítását. Szükséges még a Pénzügyi Erőforrás-gazdálkodási Főosztály igazolása arról, hogy pontosan mennyi pénzügyi fedezet szükséges a program megvalósításához, és hogy rendelkezésre áll-e.

Majd egy háromoldalú megállapodás készül a Belügyminisztérium, az illetékes fővárosi/megyei kormányhivatal és a lebonyolító munkaügyi központ között a kistérségi startmunka mintaprogram megvalósítása céljából átadott előirányzat felhasználásáról.

Akkor nyilvánítható egy település kiemelt településsé, ha a foglalkoztatási, valamint társadalmi felzárkózás és a településeken túlmutató társadalmi feszültségek kezelése ezt megkívánja. A kormány 1225/2011. (IV.29) Korm. határozatban a Gyöngyösi kistérségben Gyöngyösoroszit, Gyöngyöspatát, Gyöngyöstarjánt, Nagyrédét és Szücsit kiemelt településsé nyilvánította. Ezeken a településeken a közfoglalkoztatás körében támogatható célokat a társadalmi felzárkózásért felelős miniszter határozza meg. A benyújtott programot a közfoglalkoztatás helye szerint illetékes munkaügyi központ vizsgálja meg, hogy megfelel-e a meghatározott céloknak.

A 2012. évtől a közfoglalkoztatás három területen valósul meg:

- mezőgazdaság
- önkormányzatok által szervezett közfoglalkoztatás
- állami szektorban biztosított közfoglalkoztatás

A mezőgazdaság az új típusú közfoglalkoztatás alapeleme. 94 hátrányos helyzetű kistérségben mintegy 40 ezer fő bevonásával indultak el a startmunka-programok, ennek keretében a közfoglalkoztatást képzés is segíti. A gyakorlati oktatást szociális célú tanfoglalkozásokban oldják meg. 80 további kistérségben az önellátó mezőgazdasági ún. „Gondoskodó-program” indult el, amelynek keretében a résztvevők nem bérezésben, hanem azokban a javakban részesülnek, amelyeket ők termelnek.

Az önkormányzat által szervezett közfoglalkoztatás történhet bio- és megújuló energiatermelésben, egészséges ivóvíz- és csatornahálózat megépítésében, várak és műemlékek karbantartási, állagmegóvási munkálatainak elvégzésében, valamint szociális ellátásban való közreműködésben.

Állami szektorban biztosított közfoglalkoztatás keretein belül beszélhetünk erdőgazdálkodókról, vízitársulatokról, állami tulajdon kezelésére/fenntartására létrehozott gazdálkodó szervezetekről, vasúti-pályahálózat üzemeltetőiről, és országos nagyberuházásokat végző szervekről.

Általános értékelés

A jelenlegi helyzetben az alábbi következtetéseket vonhatjuk le: a válság miatt a munkanélküliek száma a többszörösére nőtt, a régiós és területi foglalkoztatási egyenlőtlenségek egyre inkább kiélesedtek, ez a fiatalokra is hatással volt: elhelyezkedésük korlátok közé szorult. Az alacsony iskolai végzettségűek és a szakképzetlenek mindinkább háttérbe kerülnek, míg az idősebbek foglalkoztatása elfogadottabb, akár nyugdíj mellett is. A családi életre is kihat mindez, hiszen egyre nehezebb összehangolni a munkát a magánélettel.

Ami talán megoldást jelentene, ha a különböző térségeket elkülönítve helyeznék vizsgálat alá, és úgy készítenének ún. „térségre szabott tervet”, vagy pedig, ha a társadalom csoportjait vizsgálják, akkor „csoportokra szabott megoldásban” is lehetne gondolkodni (úgy mint: nyugdíjasok száma, fiatal, aktív munkakereső személyek száma, stb.)

A továbbiakban azt szeretném vizsgálni, hogy képes-e a közfoglalkoztatás – ha nem is megoldani, de hatékonyan kezelni a tartós munkanélküliséget. Továbbá azt is, hogy mekkora szerepe van abban, hogy a munkaerő-piaci helyzet javuljon, és a munkanélküliek – képzéssel, vagy egyéb államilag támogatott program kihasználásával újra be tudjanak állni a munkaerő-piacon aktívan tevékenykedők közé.

Vizsgálódásaim Nógrád megyében folytattam le, különös tekintettel elemezve a megyeszékhely, Salgótarján jelenlegi helyzetét.

NÓGRÁD MEGYE - a hátrányos helyzetű térség deprivációja

Nógrád megye az ország második legkisebb területű és egyben legkisebb lélekszámú középfokú közigazgatási egysége. 131 település található itt, a legtöbb településen a lakosok száma nem haladja meg az ezer főt sem. A megye hat városa 1-1 kistérség központja.²⁸ (pásztói, rétsági, bátonyi, szécsényi, gyarmati és salgótarjáni kistérség)

A gazdasági aktivitás, a foglalkoztatottsági szint, a munkanélküliség alapvetően a gazdaság mindenkor állapotától függ. Nógrád megye a fontosabb gazdasági mutatók (nemzeti jövedelem, az ipari termelés értéke, a működő gazdasági szervezetek száma) tekintetében a megyék rangsorában az utolsók között van.

A térség nem vonzó a befektetők számára, ezért elenyésző a külföldi vállalkozások száma is. A gazdasági aktivitást és a foglalkoztatottságot jelző országos mutatókhoz képest is jelentős a megye lemaradása. Az álláskeresőket összetételére vonatkozó főbb adatokat mutatja az alábbi táblázat 2006-ban és 2007-ben. Kisebb-nagyobb változások ugyan vannak, de az álláskeresőket megoszlását viszonylag stabil arányok jellemzik.

²⁸ Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ – Nógrád megye és a rétsági kistérség munkaerő-piaci jellemzői. Elemzési és tervezési osztály, 2008 (2. old.)

Megnevezés	2006		2007		Létszám	
	fő	megoszlás (%)	fő	megoszlás (%)	főben	%-ban
Az álláskeresők száma*	14345	100	15669	100	1324	9,2
Közülük						
Pályakezdő	1420	9,9	1616	10,3	196	13,8
Férfi	7521	52,6	8407	53,7	886	11,8
Nő	6824	47,6	7262	46,3	438	6,4
Alacsony iskolai végzettségű	6991	48,7	7686	49	695	9,9
Diplomás	295	2,1	350	2,2	55	18,5
25 év alatti	2372	16,5	2536	16,2	164	6,9
50 év feletti	2898	20,2	3180	20,3	282	9,7
Tartósan regisztrált	4668	32,5	5447	33,4	779	16,7
Álláskeresői ellátásra jogosult	3663	25,5	3708	23,7	45	1,2
Rendszeres szociális segélyre jogosult	5372	37,4	6058	38,7	686	12,8
*Havi zárólétszámok átlaga						

*1.táblázat: Az álláskeresők összetételére vonatkozó főbb adatok
Forrás: Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ*

A Nógrád megyei kirendeltségek 2007-ben közvetítéssel 4592 főt segítettek munkához. Ebből 4015 fő támogatott álláshelyre került. Legnagyobb arányban közfeladatot láttak el néhány hónapig, közhasznú, közcélú illetve közmunka programok keretében. Ezen a területen csaknem 30%-kal csökkent a sikeresen kiközvetített álláskeresők száma.

Közmunkaprogramok szervezésével kapcsolatos információk gyűjtése során 2007-es adatokra bukkantam a nógrádi térséget illetően.²⁹

1. A munkaerő-piaci szempontból leghátrányosabb kistérségek közmunkaprogramja keretében a bátonyterenyi kistérségben az első negyedévben 134 fő vett részt. Vízvezető árkok tisztítása, parkok gondozása és házi gondozás volt a fő feladatuk.
2. A 2007/1. sz. Központi Szociális Közmunkaprogram nógrádi nyertese a Szécsényi Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása volt. Március elejétől május végéig tartott a program, 6 településen 22 főt vontak be.
3. Az „Erdőművelési közmunka” Nógrád megyei nyertese 20 településen 111 főt foglalkoztatott.
4. A 2007/5/A sz. regionális munkaügyi központokkal együttműködésben megvalósuló foglalkoztatási programba 2 kistérségből 29 település kapcsolódhatott be. A 119 álláskereső közül 32 fő képzésben részesült.
5. Továbbá volt egy „Vasút-tisztasági program”, mely 52 nógrádi álláskeresőnek biztosított jövedelemszerző tevékenységet.
6. S végül a téli-tavaszi közmunkaprogram keretében a bátonyterenyi és a szécsényi kistérségekben 184 fő foglalkoztatási valósulhatott meg.

²⁹ Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ – Nógrád megye és a rétsági kistérség munkaerő-piaci jellemzői, 2008 (5. old.)

A statisztikai adatok szerint decemberi zárónapig – a cserélődésekkel, ismételten a programba vonással együtt – Nógrád megyében 696 fő kapcsolódott be valamelyik programba. Azonban ez a létszám mindössze 36%-a a 2006-os belépők számának.

2010. december 31-én szűntek meg a régi közfoglalkoztatási formák (közhasznú, közcélú és közmunkaprogramok), helyettük új elemek kerültek bevezetésre 2011. január 1-jével. Ettől kezdve a közfoglalkoztatási rendszer a Munkaerő-piaci Alap közfoglalkoztatási támogatások előirányzatának pénzügyi keretéből, a munkaügyi központok által pályázati úton, illetve kérelem alapján igényelt forrásokból működhetett.

Az értékteremtő közfoglalkoztatási program támogatására 2011-ben a Nemzetgazdasági Minisztérium két alkalommal írt ki pályázatot. Nógrád megyéből 20 település önkormányzata pályázott. Ők 139 fő bevonásával minimum napi 6 órában végeztettek értékteremtő, hasznos munkát (járdaépítés, intézmények felújítása, stb.) 4-9 hónapon keresztül.

„Nógrád megyében évek óta jelentős létszám vesz részt országos közfoglalkoztatási programokban. Ezek közös célja a hátrányos helyzetű, regisztrált álláskereső részére átmeneti munkalehetőséget teremteni.” – írja egy 2011-es tájékoztató.³⁰

1. A Nemzetgazdasági Minisztérium „Téli átmeneti közmunka” pályázati felhívására Nógrád megyéből Bátorterenyé kistérsége mutatkozott aktívnak: az elnyert 7,4 millió forintból 44 fő foglalkoztatását valósították meg, a térség minden településén legalább egy fő kapott lehetőséget 2 hónapnyi munkavégzésre.
2. Az állami erdészeti társaságok számára meghirdetett program keretében átlagosan 122 embert foglalkoztatott az Ipoly Erdő Zrt. Nógrád megye területén.
3. A „Vasút-tisztasági-idegenforgalmi” program keretein belül március végétől az év végéig 100 ember végzi a vasútvonalak közvetlen környezetének megtisztítását, illetve a parlagfű-mentesítést.
4. A közúti célprogramban nógrádi helyszíneken a közutak mentén dolgozhat 85 fő. Az ő feladatuk a közutak környékének rendbetétele, a parlagfű és a többi – egészségre káros növény – kiirtása.

³⁰ Tájékoztató a Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja tevékenységéről, kiemelten a foglalkoztatás elősegítéséről, a munkanélküliség csökkentésének lehetőségeiről Nógrád megyében - Simonné Bócsó Hedvig, 2011 (11. old.)

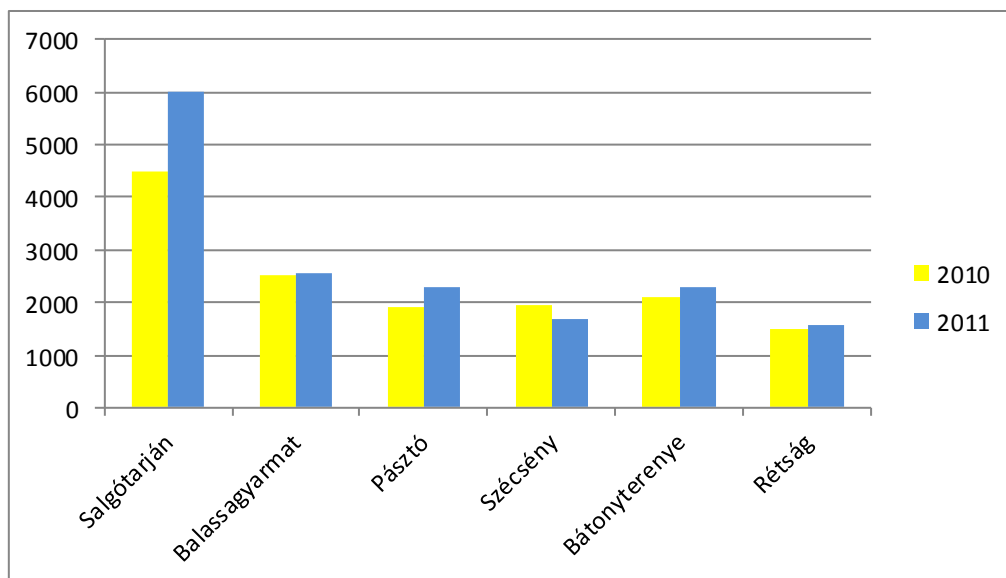
5. Erdőművelő célprogramot hirdettek meg a magán erdőgazdálkodók számára. Egy-egy Balassagyarmat és Rétság körzetében elhelyezkedő vállalkozás 26 főt vont be a tevékenységébe.
6. Májusban a Nemzetgazdasági Minisztérium a parlagfű által legfertőzöttebb kistérségek számára írt kis pályázatot. Salgótarján és Balassagyarmat pályázott megyénkből, és nyert összesen 90 fő regisztrált álláskereső, elsősorban bérpótló juttatásra jogosultak két hónapos foglalkoztatására közel 16 millió forintot.

Megnevezés	Előirányzat 2011. évre, ezer Ft	2011. évre vállalt kötelezettség, ezer Ft	Belépő létszám, fő
		2011. június végéig	
Rövid időtartamú	1 155 636	760 613	5127
Hosszabb időtartamú	554 407	488 773	966
Értéktérmető	79 100	77 303	136
Vállalkozások részére TÁMOP 1.1.3.	74 772	62 266	153
Országos programok*	...	403 000	731
*Nincs leosztott keret, a támogatás csak a megyei pályázókra vonatkozik, míg a létszám az összes pályázóra.			

2. táblázat: Közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó Nógrád megyei adatok
Forrás: NMKMK tájékoztatója

2011. január-szeptemberben 13672 főre vonatkozó állásigény jelent meg Nógrád megyében. Ez a szám az előző év azonos időszakához képest 30%-os növekedést jelent. Az elhelyezkedés lehetősége a megye négy körzetében kedvezően alakult, de Rétság és Szécsény kistérségben csökkent a felkínált álláshelyek száma.

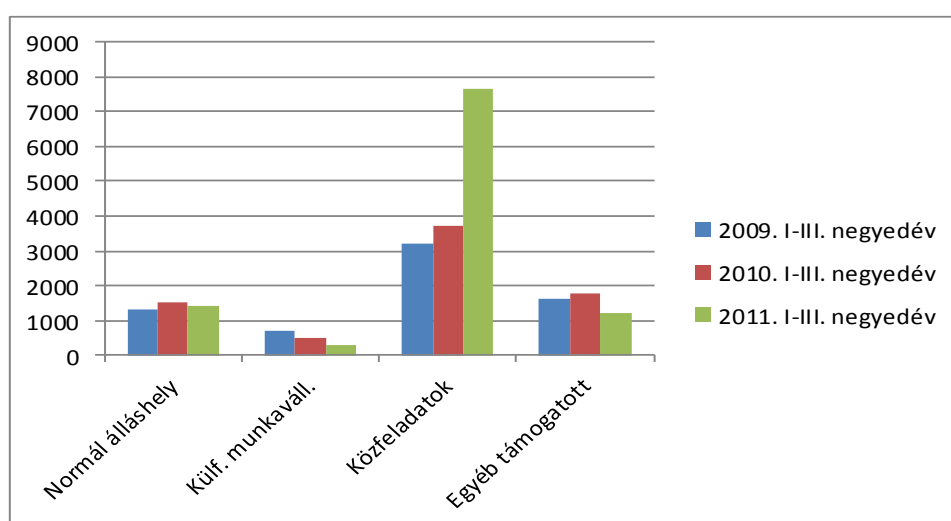
A Salgótarjáni kirendeltségen 62%-kal több munkaerőigényt rögzítettek a közvetítők az előző évhez képest. Ezek túlnyomó többsége a napi négy órás önkormányzati közfoglalkoztatáshoz kapcsolódott. Pásztó és Bátorfőtereny körzetét érdemes még kiemelni, ahol az átlagosnál nagyobb mértékben emelkedett az új álláshelyek száma. Balassagyarmat a negyedik kedvező körzet, viszont ott csak kisebb mértékben bővül a munkaerő-kereslet.

3. diagram: Az elhelyezkedett álláskereső száma január-szeptemberben körzetenként (fő)
 Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól

A 2011. I-III. negyedévben rögzített új álláshelyek közül 10 632 közfeladatokhoz kapcsolódott. Ez az összes álláshely körülbelül 77,8%-át jelentette. További 1310 fő foglalkoztatásához pedig egyéb támogatást igényeltek a munkáltatók.

A közfoglalkoztatási formák iránti kereslet 49,3%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, ellentétben az egyéb támogatással társuló álláshelyekkel, melyek kereslete 20%-ot meghaladóan csökkent. A nem támogatott álláshelyek száma (1730 fő) nagyjából változatlan maradt a 2010. évihez képest, bár a külföldi munkavállalók iránti egyébként is alacsony kereslet tovább mérséklődött. A normál álláshelyek száma pedig szinte változatlan maradt.

4. diagram: Az új álláshelyek száma Nógrád megyében (fő)
 Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól

A kistérségek helyzete 2012 januárjában is változatos képet mutat: 2011 decemberéhez képest nagyobb az álláskeresők száma, viszont az előző év azonos időszakához képest jelentős csökkenés tapasztalható. Az alábbi táblázatban láthatjuk, hogy a salgótarjáni kistérségben az álláskeresők száma messze a legmagasabb a többi kistérségi adathoz viszonyítva. Ez az egyik oka annak, hogy a következőkben főleg a salgótarjáni kistérség adatait vizsgálom meg, a megye ezen térségén mutatom be leginkább a közfoglalkoztatás alakulását.

Körzet	Az álláskeresőök					Az álláskeresőök aránya a gazdaságilag aktív népességhez (%)
	száma (fő)	számának változása az előző hónaphoz képest		számának változása az előző évhez képest		
		(fő)	(%)	(fő)	(%)	
Salgótarján	8210	1047	14,6	-413	-4,8	32,3
Balassagyarmat	3442	375	12,2	-59	-1,7	21,1
Pásztó	3152	473	17,7	-255	-7,5	24,6
Szécsény	2720	471	20,9	49	1,8	35,5
Bátonyterenye	2892	915	46,3	-303	-9,5	29,8
Rétság	1874	265	16,5	-10	-0,5	18,7
Nógrád megye	22290	3546	18,9	-991	-4,3	27,2
Észak-Magyarország	122700	17230	16,3	-5485	-4,3	24,3
Országosan	648399	96091	17,4	-35900	-5,2	14,6

3. táblázat: Az álláskeresők száma és változása
 Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól

Nógrád megyében jelenleg 8 országos közfoglalkoztatási ágazat megemlíthető: az (Ipoly-) erdészet, vízügy, NAV által szervezett programok, Rendőrségi, Katasztrófavédelmi, és idegenforgalmi-városisztasági program, valamint hulladékgazdálkodás.

Ezekon kívül a régióra jellemző még a START közmunkaprogram is – mint a közfoglalkoztatás elősegítését célzó terület. A START közmunkaprogram a rövid és hosszú időtartamú önkormányzati közmunkaprogram mellett jelenik meg.

Munkámban már említettem, hogy mely hét projektben áll – belvízelvezetési program; önkormányzati közúthálózat rendbetétele; illegális hulladéklerakó helyek felszámolása; bio- és megújuló energiatermelés (ún. kazán-program); mezőgazdasági földutak rendbetétele; mezőgazdasági projektek; „téli egyéb értékteremtő”.

START közmunkaprogram indítását elősegítő támogatásokra csak a hátrányos térségek pályázhatnak. A salgótarjáni kistérség a második leghátrányosabb a régióban. Ilyen szempontból még a pásztói, a szécsényi és a bátonyi kistérség emelhető ki.

A kistérségek közül legnagyobb fejlődés a bátonyi kistérségnél tapasztalható. A 2012. évben mind a hét projektlábon pályázott. Itt látható a legtöbb ember foglalkoztatását megcélzó intézkedések sorozata. Még a bio- és megújuló energia felhasználása projektben is részt vesznek – ún. biokazán programot indítottak (ennek lényege, hogy energetikailag hasznosítható növényeket, növényi és állati hulladékokat égetnek el). Tehát egyértelmű előrelépést láthatunk ezen kistérség területi fejlődését illetően.

A 2012 tavaszán indult Start Munkaprogram 400 millió forintos, 100%-ban államilag támogatott pályázat. Az illegális hulladéklerakó helyek felszámolásához 50 főt, míg a mezőgazdasági programban 77 főt foglalkoztatnak – ez utóbbiak a gondozatlan zöldterületek karbantartását végzik.³¹

Jól látszik tehát, hogy a mezőgazdasági program mint foglalkoztatási ágazat kiemelkedik a közfoglalkoztatás rendszerében is. Nógrád megyében 23 településen a mezőgazdasági tevékenységet állították előtérbe.

Nógrád megye helyzete (2012. január- szeptember)

2012 januárjában öt kistérségben mérséklődött a felkínálható új álláshelyek száma az előző hónap létszámához képest. Egyedül Balassagyarmat esetében növekedett, viszont ott jelentős mértékben. A csökkenés és a növekedés hátterében is a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó igények változása áll. Ebben az esetben viszont felmerülhet a kérdés mindenkiben, hogy a közfoglalkoztatás iránti igény csökkenése az öt kistérségben a közfoglalkoztatás kudarcaként való megítélését eredményezi-e, tekintve, hogy Balassagyarmaton növekedést mutatnak a statisztikák.

A közfoglalkoztatás esetében az országos programokhoz kapcsolódóan jelent meg a legnagyobb létszámgigény, ezek a foglalkoztató székhelye szerinti kirendeltségeken kerültek rögzítésre. Január végéig Balassagyarmaton az erdészeti (400 fő), Salgótarjánban a katasztrófavédelmi (18 fő) és a rendőrségi (67 fő) programok igénye jelent meg. Ezen felül még a téli közfoglalkoztatásban zajló létszámcserék miatt is jeleztek igényt az önkormányzatok és intézményeik.³²

³¹ Székyné dr. Sztrémi Melinda, Salgótarján megyei jogú város polgármesterének honlapja

³² Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól – 2012. január (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig, 2012 (5. old.)

Az új álláshelyek körében az előző évekhez hasonlóan ismét a támogatással társuló létszámigények domináltak. A másodlagos munkaerő-piac kereslete a csökkenések ellenére megközelítette az 500 főt. Mindemellett a bér jellegű támogatásoknál, illetve a munkahelyteremtő beruházások támogatásánál csupán 33 fő hátrányos helyzetű ügyfélnek kínáltak elhelyezkedési lehetőséget a munkáltatók.³³

A munkáltatók januárban elsősorban a képzéshez nem kötött álláshelyeket kínálták, főképp erdészeti segédmunkát, gyártósori összeszerelői és gépkezelői munkákat. A megye területén a szakképzettek közül a szociális gondozók, építési szakipari, valamint vendéglátó-ipari foglalkozásúakat vártak a foglalkoztatók (illetve 10 főt meghaladó kereslet mutatkozott a gépkocsivezetők iránt is). A szellemi munkakörben az elhelyezkedési lehetőség igen csekély maradt, nekik elsősorban a közfoglalkoztatás keretein belül kínáltak több hónapig tartó általános irodai, ügyviteli munkalehetőségeket.

A Belügyminisztérium által felügyelt közfoglalkoztatás 2012-ben alapvetően három területen valósul meg: folytatódnak a kistérségi mintaprogramok, emellett az önkormányzatok által szervezett hagyományos közfoglalkoztatási és az országos közfoglalkoztatási programok.³⁴

Az országos programokban közfoglalkoztatóként részt vevő szervek:

- a vízügyi ágazat,
- az erdészet,
- a Magyar Államvasutak,
- a Magyar Közútkezelő,
- az Állami Autópálya-kezelő,
- az Országos Rendőr-főkapitányság, és
- az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság.

Kistérségi programokban Nógrád megye négy kistérségéből 77 önkormányzat vesz részt, ezzel is 1619 főnek biztosítva munkát 2012 folyamán. Az önkormányzatok száz százalékos támogatást kaptak a program megvalósításához, és hét elem közül választhattak:

- mezőgazdasági tevékenység végzése,
- mezőgazdasági- és közutak karbantartása,

³³ Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól – 2012. január (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig, 2012 (6. old.)

³⁴ Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól – 2012. január (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig, 2012 (9. old.)

- belvízelvezető rendszerek rendbetétele,
- patakmedrek rendbetétele,
- illegális hulladéklerakók megszüntetése,
- biomassza kazánprogramba való bekapcsolódás.³⁵

Megnevezés	2011. I. félév		2012. I. félév		Változás	
	fő	megoszlás (%)	fő	megoszlás (%)	2012-2011 (fő)	2012/2011 (%)
Foglalkoztatottá váltak száma összesen	10 863	100	9814	100	-1049	-9,7
Ebből:						
Támogatott munkahelyre	6568	60,5	6287	64,1	-281	-4,3
Nem támogatott munkahelyre	4285	39,5	3527	35,9	-768	-17,9

4. táblázat: A foglalkoztatottá váltak számának alakulása Nógrád megyében
Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól

Az előző évhez képest az önálló álláskereső során a munkanélküliek kevésbé voltak sikeresek, a nem támogatott munkahelyre történő kiközvetítések pedig a korábbi év szintjén stagnáltak. A támogatás mellett elhelyezkedők számának megyei szintű visszaesését elsősorban a közfoglalkoztatási lehetőségek befolyásolták. 2011 január-júniusában az álláskereső bekapcsolódhattak az önkormányzatok és intézményeik által szervezett rövid idejű közmunkavégzésbe, azonban ez a lehetőség 2012 januárjától megszűnt. Emellett csökkent a bértámogatásra fordítható megyei forrás is.³⁶

2012 első félévében a közfoglalkoztatás különböző fajtáiba (létszámcsereikkel együtt) hatezer fő feletti álláskereső kapcsolódott be. Ez a szerződésekben szereplő létszámot csaknem 40%-kal haladja meg. A munkáltatók és a kirendeltségek ugyanis az értékteremtésen túl arra is nagy figyelmet fordítanak, hogy minél több állástalan jusson jövedelemszerző tevékenységhez.

A következőkben szeretnék kitérni egy kicsit Salgótarján megyei jogú város helyzetére. A megyeszékhely vizsgálata alapján szemügyre venni, hogy miért állnak kiaknázatlanul a Start mintaprogramok nyújtotta lehetőségek. Továbbá a regisztrált álláskereső és az új bejelentett álláshelyek számát összevetem az előző évek adataival, azt követően pedig a közfoglalkoztatásba lépők létszámának változásaiból fogok konklúziót levonni.

³⁵ Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól – 2012. január (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig, 2012 (8. old.)

³⁶ Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól 2012. I. félév (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig, 2012 (8. old.)

Képzések³⁷

Általában a TÁMOP programok keretein belül indítanak képzéseket, melyek államilag elismert szakképesítés, nyelvvizsga, adott munkakör ellátásához szükséges szakmai ismeretek és hatósági jogosítvány megszerzésére irányulnak.

Talán a mezőgazdaság előtérbe kerülésének is köszönhető, hogy ezen ágazatban ún. kötelező képzéseket indítanak annak érdekében, hogy ágazaton belül sikereket érjenek el. A kötelező képzés heti 1 nap elméleti és 4 nap gyakorlati oktatást jelent. Háromféle mezőgazdasági képzést különíthetünk el:

- 1 éves növénytermesztő,
- 1,5 éves állattenyésztő segéd,
- és 2 éves komplex (növénytermesztő és állattenyésztő segéd).

A térségben előtérbe került még a kisgépkezelői és szociális gondozói képzés is. Ezen szakképesítéssel rendelkező személyek ugyanis nagyobb eséllyel indulnak a munkaerőpiacon és a közfoglalkoztatás rendszerében egyaránt.

A 2012.02.20. és 2013.03.31. közötti időszakban, Nógrád megyében a 6/1996 (VII.16.) MüM rendelet 3.§. szerinti felnőttképzést folytató intézmények közül 19 salgótarjáni kirendeltségű. Leginkább nyelvvizsgára felkészítő, ápolási asszisztens, biztonsági őr, minősített hegesztő, bolti eladó, szerkezetlakatos, számítógép kezelő és karbantartó, szakács, valamint textiltermék összeállító szakképesítéseket indítottak.³⁸

³⁷ Interjú dr. Szabó Józseffel (a szerző tulajdona), 2012

³⁸ Eredményhirdetés a (...) felnőttképzést folytató intézmények jegyzékének összeállításához

SALGÓTARJÁN

A korábbi fejezetekben már többször utaltam a Salgótarján megyei jogú város munkaerő-piaci helyzetét meghatározó tényezőkre. Salgótarján a Start mintaprogramok szempontjából nem mutatkozik aktívnak. 22 település kapcsolódik a Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának salgótarjáni kirendeltségéhez. Ebből mindössze 9 település pályázott START mintaprogram keretein belül. Az itt élő munkanélküliek közül 637 START közmunkaprogramban foglalkoztatott van.

Salgótarjánban a közfoglalkoztatásban részt vevő szervek (törvényben is feltüntetett):

- a helyi önkormányzat,
- a Salgótarján Foglalkoztatási Nonprofit Kft.
- a költségvetési szervek,
- az egyházak,
- és a civil szervezetek.

A Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjától kapott adatsorok alapján szeretném bemutatni az álláskeresők számának változását, az álláshelyek arányát és a közfoglalkoztatásba belépők változását.

Megnevezés	Havi átlagos létszám			
	2009	2010	2011	2012. I-IX.
férfiak	1997	2165	1994	1905
nők	1858	1983	1922	2012
Nem	3855	4148	3916	3918

5. táblázat: A regisztrált álláskeresők számának változása nemre való tekintettel
Forrás: NMKH, Munkaügyi Központ

2010-ben a regisztrált álláskereső férfiak száma nagyon magas volt, azóta viszont folyamatos csökkenés figyelhető meg. Ezzel szemben az álláskereső nők száma ugrásszerűen megnövekedett, a 2009-es adathoz viszonyítva pedig a legnagyobb eltérés ott látható. Összességében viszont 2011-ben és 2012-ben mondhatni stagnál a regisztrált álláskeresők száma nem szerint.

A következő csoportosítási mód a kor szerinti összesítés. Megállapítható, hogy Salgótarjánban a legmagasabb arányú munkanélküliség a 25 és 54 év közötti munkapiac képes állampolgárok körében van. A 25 év alatti regisztrált álláskeresők száma meghaladja ugyan az 55 év felettiek arányát, mégis 2009-től viszonylagos csökkenés figyelhető meg

körükben. Ugyanígy a 25 és 54 év közöttiekénél, 2009-ről 2010-re nőtt a regisztrált álláskeresők száma, de a 2011-es csökkenés óta stagnál a létszám.

Megnevezés		Havi átlagos létszám			
		2009	2010	2011	2012. I-IX.
25 év alatt	18 év és alatta	34	17	17	19
	19 év	73	62	45	48
	20 - 24 év	451	519	473	438
	25 év alatt	559	597	536	505
25 - 54 év	25 - 29 év	534	519	444	453
	30 - 34 év	586	583	506	498
	35 - 39 év	493	541	531	550
	40 - 44 év	473	527	498	481
	45 - 49 év	450	475	440	446
	50 - 54 év	453	514	500	488
	25 - 54 év	2989	3159	2918	2917
55 év és felette	55 - 59 év	284	364	425	447
	60 - 62 év	23	27	36	49
	62 év felett	0	0	1	0
	55 év és felette	307	391	462	496

6. táblázat: A regisztrált álláskeresők számának változása korcsoportonként
Forrás: NMKH, Munkaügyi Központ

A regisztrált álláskeresők magas száma visszavezethető a szakképzettség hiányára is, továbbá arra, hogy nagyon magas a csupán alapfokú képesítéssel rendelkezők száma az egész megyében. A salgótarjáni adatok szerint azonban a középfokú végzettségű álláskeresők teszik ki az összes regisztrált álláskeresők magas hányadát. A középfokú végzettséggel rendelkezők között pedig a szakmunkásképző iskolát végzettek vannak legnagyobb számban. Ez az arány talán a rendszerváltás előtti állapotoknak köszönhető, amelyben a szakmunkásképzés iránti igény volt meghatározó.

Megnevezés		Havi átlagos létszám			
		2009	2010	2011	2012. I-IX.
alapfokú	ált. iskolai végz. nélkül	179	169	148	157
	általános iskola	1466	1638	1503	1546
	alapfokú	1645	1807	1650	1703
középfokú	szakiskola	87	87	97	105
	szakmunkás képző	916	940	838	777
	gimnázium	321	332	354	375
	szakközépis kola	625	687	673	643
	technikum	123	126	117	110
	középfokú	2072	2173	2080	2010
felsőfokú	főiskola	114	135	152	160
	egyetem	23	33	33	44
	felsőfokú	138	168	185	204
Iskolai végzettségek		3855	4148	3916	3918

7. táblázat: A regisztrált álláskereső számának változása szakképzettség alapján
Forrás: NMKH, Munkaügyi Központ

Új, bejelentett álláshelyek számáról aránylag kevés információ áll rendelkezésünkre. A támogatott álláshelyek mindenképp nagyobb arányban vannak jelen Salgótarjánban, mint a nem támogatottak. 2011-ben 67 vállalkozás közmunka támogatása volt bejelentve, az ezt megelőző és ezt követő években sem volt ehhez hasonló támogatás jellemző.

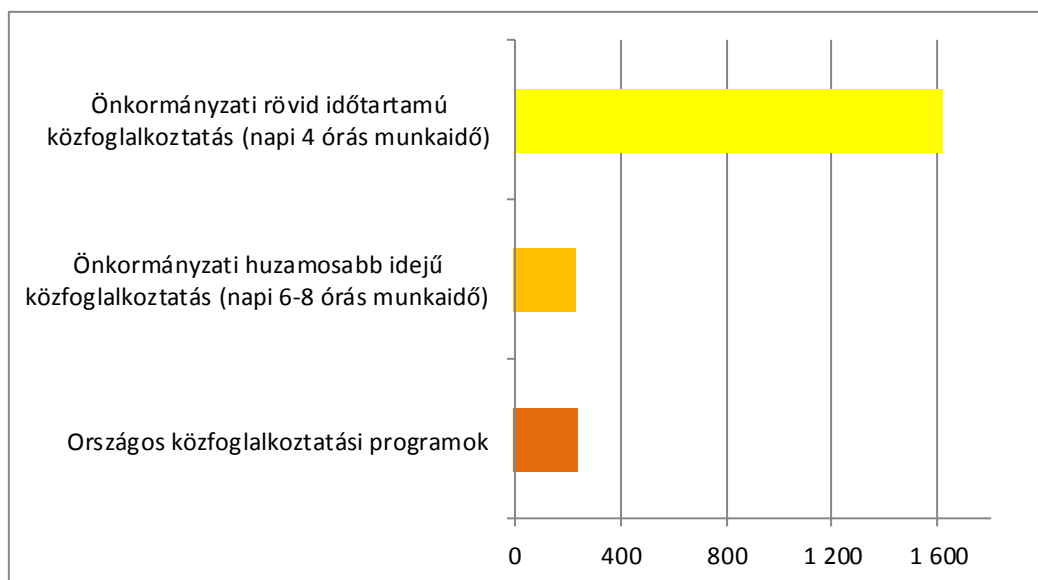
2010-ben a válság következtében munkahelyüket elvesztő személyek foglalkoztatásának elősegítését célzó támogatások kiosztására került sor, az adatbázisban 12 ilyen eset van rögzítve. A bérköltség támogatása és a bértámogatás 2009-től folyamatosan megjelenő kiadás az éves költségvetésben.

Salgótarján					
Új bejelentett álláshelyek száma		2009	2010	2011	2012. I-IX.
Támogatott	bérköltség támogatása	217	179	62	85
	bértámogatás 2007.	302	301	309	105

8. táblázat: Bérköltség és bértámogatás változása 2009-2012
Forrás: NMKH Munkaügyi Központ

A Belügyminisztérium hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás keretében 2012. januártól szeptemberig 573 bejelentett új álláshelye lett rögzítve, az országos közfoglalkoztatási programok nyomán pedig 190 volt ez a szám. Közcélu munka támogatására (önkormányzatnál) sor került 2009-ben 631, 2010-ben pedig 337 alkalommal. Közhasznú munkavégzés támogatására is ugyanezen két évben volt 10 és 63 esetben példa.

Országos közfoglalkoztatási programok keretében 243 új álláshelyet tudtak biztosítani 2011-ben. Önkormányzati huzamosabb idejű közfoglalkoztatás (napi 6-8 órás munkaidőben) csupán 236, míg önkormányzati rövid időtartamú közfoglalkoztatásra (napi 4 órás munkaidőben) 1618 álláshelyet biztosítottak a munkanélkülieknek.³⁹

5. diagram: Önkormányzati közfoglalkoztatás és országos közfoglalkoztatási programok
Forrás: NMKH Munkaügyi Központ

A diagramon is jól látható, hogy a közfoglalkoztatási programok között is a rövidebb idejű munkavégzés meghatározó Salgótarjánban, ez azonban csupán néhány hónapra biztosít jövedelemszerző tevékenységet a munkanélkülieknek. Emellett a napi 4 órás munkaidőben végzett munkáért kapott fizetés a legtöbb rászorult családnak nem jelent megélhetést.

A közfoglalkoztatásba belépők száma 2009-től növekvő tendenciát mutat egészen 2011-ig. 2012-ben viszont egy jelentős visszaesés látható a salgótarjáni kistérségben a közfoglalkoztatottak arányában.⁴⁰ Ennek háttérében az álláskeresési regisztráció sajátosságai is, vagy esetleg a rövid időtartamú közfoglalkoztatás visszaesése állhatnak. A 2011-es összesített adat legnagyobb hányadát az önkormányzati rövid időtartamú közfoglalkoztatás tette ki.

³⁹ NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Készítette: Simonné Bócsó Hedvig (Új bejelentett álláshelyek száma Salgótarjánban 2009-2012 (I-IX.)

⁴⁰ NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Készítette: Simonné Bócsó Hedvig (A közfoglalkoztatásba belépők számának változásáról)

Salgótarjáni kistérség	Januártól az időszak végéig göngyölt adatok			
Közfoglalkoztatásba belépők*	2009. 09.	2010. 09.	2011. 09.	2012. 09.
6.3 Közhasznú munka támogatása	61	112	125	0
6.9. Közmunka	235	394	0	0
6.10. Közcélú munka	1985	1833	0	0
6.15. Önkormányzati rövid időtartamú közfoglalkoztatás	0	0	2896	0
6.16. Önkormányzati huzamosabb idejű közfoglalkoztatás	0	0	425	891
6.17. A vállalkozások közmunka támogatása	0	0	84	0
6.18. Országos közfoglalkoztatási programok	0	0	322	1
6.19. Értéktéremtő közfoglalkoztatás	0	0	51	0
6.20. BM rövid időtartamú közfoglalkoztatás	0	0	0	0
6.21. BM hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás	0	0	0	826
6.22. BM Vállalkozások közmunka támogatása	0	0	0	0
6.23. BM országos közfoglalkoztatási programok	0	0	0	483
Összesen	2281	2339	3903	2201
* Egy fő több helyen is szerepelhet				

9. táblázat: A közfoglalkoztatásba belépők számának változásáról
Forrás: NMKH Munkaügyi Központ

Az adatsorok alapján megállapítható, hogy Salgótarján megyei jogú városban a közfoglalkoztatás leginkább a mennyiségi teljesítményre törekszik, arra, hogy minél több munkanélküli jusson jövedelemszerző tevékenységhez, bár ez a legtöbb esetben egyáltalán nem hosszú időre szól. A két-három hónapos ciklusok alatt végzett munka nem képes visszavezetni a munkanélkülieket az elsődleges munkaerő-piacra, pedig a közfoglalkoztatás – mint másodlagos munkaerő-piac – célja, hogy az állástalanokat visszavegye a munka világába. 2012-ben felfedezhető ugyan változás a közfoglalkoztatás időtartamában, a 8-10 hónapos ciklusok már valamivel biztosabb megélhetést nyújtanak. A feladat a következő időszakban már csak a minőségi és mennyiségi szint kiegyenlítése lenne.

Konklúzió

A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program megítélése napjainkban igen sokszínű. Az új programmal együtt járó változtatások nagyban kihatnak Salgótarján önkormányzatának közfoglalkoztatási tervére is. Egy ilyen átfogó, széles társadalmi réteget érintő programot több oldalról is meg lehet vizsgálni: számtalan vizsgálatot végezhetünk, de eredményeinek kimenetele éppoly változatos lehet.

Salgótarjánban a közfoglalkoztatásba belépők adatait vizsgálva egy nagyarányú csökkenés figyelhető meg 2011-es évről 2012-re. Ennek okait több tényezőben is kereshetjük. Talán új munkahelyek jöttek létre a helyi vállalkozások és a multinacionális cégek kirendeltségei nyomán? Az új bejelentett álláshelyek száma 2012-ben nem növekedett.⁴¹ Tehát a közfoglalkoztatottak hirtelen csökkenését biztosan nem az új állások betöltése eredményezte. Így azonban felmerülhet a kérdés, hogy mi okozta a csökkenő változást? Az adatok alapján bizonyos, hogy a rövid időtartamú közfoglalkoztatás visszaesése áll az közfoglalkoztatási adatok visszaesése mögött.

Ezen kívül a statisztikai adatok tanulmányozása során⁴² szembetűnik még egy változás a korábbi évekhez képest: a közcélú foglalkoztatás, a munkaügyi kirendeltségek által támogatott közhasznú munkavégzés és a hagyományos központi közmunkaprogram 2011. január 1.-i megszűnésével csak az egységes rendszerű közfoglalkoztatásban érhető el a regisztrált álláskereső számára jövedelemszerző tevékenység a munkaügyi kirendeltségek kiközvetítésével. A három típus (közhasznú, közcélú és közmunka) egységesítésével csökkent lehetőségek nehezebbé tehetik a közfoglalkoztatásban való részvételt, és mivel már csak közfoglalkoztatási program szervezése címen lehet pénzügyi támogatásokra pályázni, ez leszűkíti a résztvevők számát, hiszen a munka elvégzéséhez szükséges eszközök beszerzése szintén a támogatásokból valósul meg.

Az állam számos lehetőséget biztosít arra, hogy támogatást igényeljenek az önkormányzatok közfoglalkoztatási programok szervezésére és finanszírozására. A számadatok azonban azt bizonyítják, hogy Nógrád megye, a salgótarjáni kistérség deprivációja nem csupán a munkanélküliség miatt van jelen. Sok esetben elegendő forrást biztosít az állam – például a Start mintaprogramokra is – melyek felhasználásával az álláshelyek száma növekedésnek

⁴¹ Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ – Simonné Bócsó Hedvig (Az új bejelentett álláshelyek száma – statisztikai adatok) alapján

⁴² 9. táblázat: A közfoglalkoztatásba belépők számának változásáról

indulna. Csupán igényes, precíz és jól átgondolt kreatív ötletekre lenne szükség, melyek megvalósíthatóak a térség adottságaihoz igazodva.

A kreativitás és az átgondolt, igényes tervek hiánya pedig nem az állástalanok körében keresendő. A salgótarjáni kistérséghez kapcsolódó 22 település önkormányzata legtöbbször nem kíván részt venni az esetleges támogatások megpályázásában, mert ahhoz nem rendelkezik olyan tervekkel, amelyek az elbírálás során megfelelőnek bizonyulnának.

Véleményem szerint ösztönzésképp hatna az önkormányzatokra, ha az állam biztosítani tudna olyan államigazgatási szakembereket, esetlegesen menedzsereket, akik a közfoglalkoztatási tervek elkészítésében segítséget nyújtanának. Ezzel valószínűleg bővülne a pályázatok száma.

Hiszen szakképzett menedzserek kreativitása és államigazgatási szakemberek szaktudása olyan tervek létrehozását eredményezhetné, amely egyrészt megvalósítható az adott területen, másrészt lehetővé tenné, hogy a rendelkezésre álló támogatást túlnyomó részben munkahelyek teremtésére használják fel. Ez növekedést eredményezne a foglalkoztatottak számában, illetve pozitívan befolyásolná az adott térség helyzetét gazdasági mutatók tekintetében is.

Emellett Salgótarján földrajzi elhelyezkedésére nézve sok kiaknázatlan lehetőséget rejt még. Természeti kincseink, értékeink megőrzése érdekében is fel lehetne használni a közfoglalkoztatás megvalósítására rendelkezésre álló forrásokat.

A térség turisztikai szempontból előnyösebb részeit előtérbe helyezve ki lehetne alakítani olyan, közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó munkaköröket, amelyek újabb álláshelyeket nyitnának meg a regisztrált álláskereső előtt, úgy mint parkgondozói, erdészeti, közterület-tisztasági feladatkörök. Ezt követően pedig a turizmus fellendülése nyomán ismét megnyithatná kapuit számos vendéglátó-ipari egység, hotelek és éttermek, melyek Salgótarján iparvárosi jellegéből fakadóan eddig nem működhetek nyereséggel.

Idézett és hivatkozott irodalom

Csoba Judit: A közfoglalkoztatás régi-új rendszere. Útközben az „Út a munkához” programban 1. A közfoglalkoztatás filozófiája - Esély 2010/1.

Dr. Szabó József Közfoglalkoztatási és koordinációs igazgató-helyettes úrral készített interjú során lejegyzett információk alapján (Nógrád Megyei Kormányhivatal Salgótarjáni Kirendeltség és Szolgáltató Központ)

Előterjesztés a Kormánykabinet részére az „Út a munkához” program koncepciójáról

Erdészeti Lapok CXLVI. évf. 2. szám (2011. február) 46. old. Barton Gábor: A vállalkozások és a közmunka

Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ – Nógrád megye és a rétsági kistérség munkaerő-piaci jellemzői (Elemzési és Tervezési Osztály, 2008. január)

Frey Mária: A munkaerő-piaci politika jogszabályi és intézményi környezetének piacgazdasági fejlődéstörténete – Munkaerő-piaci tükör 2002. Szerk. Fazekas Károly 222. old.

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=showcontent&content=sajto_sajto-kozlemenyek_ut_a_

http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=utamunkahoz_informacios_harmadik 3. sz. tájékoztató az együttműködési kötelezettségekről az „Út a munkához” program megvalósításában

http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=utamunkahoz_szocui_utmutato_kozfoglalkoztatasi

<http://www.econ.core.hu/doc/bwp/bwp/bwp0109.pdf> BUDAPESTI MUNKAGAZDASÁGTANI FÜZETEK – Fazekas Károly: Az aktív korú állástalanok rendszeres szociális segélyezésével és közcélú foglalkoztatásával kapcsolatos önkormányzati tapasztalatok

http://www.szekyne.com/vector/index.php?page=47&element_id=47&panel=0.

Magyar Munka Terv – Széll Kálmán Terv (2011. 05. 19.)

Magyarok külföldi munkavállalása – Készítette: Kopint Tárki Zrt. (Kutatásvezető: Hárs Ágnes vezető kutató, 2011. március)
http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=ak_euegt_eloadasok_magyarok_kulfoldon

NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Készítette: Simonné Bócsó Hedvig (A közfoglalkoztatásba belépők számának változásáról)

NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Készítette: Simonné Bócsó Hedvig (Új bejelentett álláshelyek száma Salgótarjában 2009-2012 (I-IX.)

Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ – Simonné Bócsó Hedvig (Az új bejelentett álláshelyek száma – statisztikai adatok)

Szociális és Munkaügyi Minisztérium, SZABÁLYOZÁSI KONCEPCIÓ az „Út a munkához” program megvalósítására (Budapest, 2008. szeptember)

Tájékoztató a Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja tevékenységéről, kiemelten a foglalkoztatás elősegítéséről, a munkanélküliség csökkentésének lehetőségeiről Nógrád megyében - Simonné Bócsó Hedvig (Salgótarján, 2011. augusztus 19.)

www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/debrecenfogl munk.pdf

www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/debrecenfogl munk.pdf (A foglalkoztatottság és munkanélküliség regionális különbségei, 2011. (Központi Statisztikai Hivatal – 2012. június)

Bagó József – A foglalkoztatáspolitikai nemzetközi normái Esély 2002/4. sz.

Egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség a foglalkoztatáspolitikában – Alapfogalmak, fejlődési trendek (Szerkesztette: Dr. Kövér Ágnes) Budapest, 2012 .

http://tatk.elte.hu/dokumentumtar/doc_download/2233-egyenl-banasmod-es-eselyegyenlseg-a-foglalkoztataspolitikaban,

Fazekas Károly: Az aktív korú állástalanok rendszeres szociális segélyezésével és közcélú foglalkoztatásával kapcsolatos önkormányzati tapasztalatok - BUDAPESTI MUNKAGAZDASÁGTANI FÜZETEK.” <http://www.econ.core.hu/doc/bwp/bwp/bwp0109.pdf>

http://nmkh.hu/nmkh/index.php?option=com_content&view=article&id=510:eredmenyhirdetes-&catid=165:munkauegyi-koezpont-hirei&Itemid=282

interjú, Hegedűs Zsuzsa. <http://fn.hir24.hu/nagyinterju/2012/03/05/hegedus-zsuzsa-ertheto-vagyok/>

Judit, Csoba. Foglalkoztatáspolitikai (Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszék) oktatási segédanyag, lektorálta: Dr. Krémer Balázs /Debrecen, 2006/

Nemzetközi kitekintés a foglalkoztatási- és jóléti politikák alakulásáról – Válogatta és szerkesztette: Dr. Nyilas Mihály

- Marit Rønnesen - Torbjørn Skarðhamar: Működnek-e a „segély helyett munkát” kezdeményezések? Egy szociális segélyezettkekre irányuló aktivizáló program eredményei Norvégiában
- Silja Häusermann – Bruno Palier: Foglalkoztatás-barát jóléti reformpolitikák a posztindusztriális gazdaságokban

Pénzcentrum

http://www.penzcentrum.hu/karrier/enyibe_kerul_az_orzagnak_egy_kozmunkas_kinek_er_i_ez_meg.1034006.html

Jogsabályok

- 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 16/A § (1) bek. d) pont: a foglalkoztató „...a foglalkoztatás által nyújtott szolgáltatás ellenértékeként más szervtől.
- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 133§ (4) bek. .
- 1994. évi XLVII. törvény - a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény módosításáról.
- 8.001/1987.(MU K.15.) ÁBMH-PM számú együtt es tájékoztató a közhasznú munkavégzésről.
- A közmunka teljes fogalmát a 49/1999. (III. 26.) Korm. rendelet tartalmazza. (1§ (2) bekezdés).

Ábrák és táblázatok jegyzéke

Ábrák

- 1. diagram:** Tájékoztató adatok a regisztrált munkanélküliek/nyilvántartott álláskeresők számáról
Forrás: www.afsz.hu
- 2. diagram:** Munkanélküliek megoszlása a legmagasabb végzettség szerint, 2011
Forrás: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/debrecenfogl munk.pdf (16. old.)
- 3. diagram:** Az elhelyezkedett álláskeresők száma január-szeptemberben körzetenként (fő)
Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól 2011. I-III. negyedév (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig - Salgótarján, 2011. november) 9. old.
- 4. diagram:** Az új álláshelyek száma Nógrád megyében (fő)
Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól 2011. I-III. negyedév (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig - Salgótarján, 2011. november) 9. old.
- 5. diagram:** Önkormányzati közfoglalkoztatás és országos közfoglalkoztatási programok
Forrás: NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Simonné Bócsó Hedvig összesített táblázata alapján

Táblázatok

- 1. táblázat:** Az álláskeresők összetételére vonatkozó főbb adatok
Forrás: Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ – Nógrád megye és a rétsági kistérség munkaerő-piaci jellemzői (Elemzési és Tervezési Osztály, 2008. január) 4. old.
- 2. táblázat:** Közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó Nógrád megyei adatok
Forrás: Tájékoztató a Nógrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja tevékenységéről, kiemelten a foglalkoztatás elősegítéséről, a munkanélküliség csökkentésének lehetőségeiről Nógrád megyében - Készítette: Simonné Bócsó Hedvig (Salgótarján, 2011. augusztus 19.) 12. old.
- 3. táblázat:** Az álláskeresők száma és változása
Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól 2012. január (Készítette: Simonné Bócsó Hedvig – Salgótarján, 2012. február) 1. old.
- 4. táblázat:** A foglalkoztatottá váltak számának alakulása Nógrád megyében
Forrás: Tájékoztató Nógrád megye munkaerő-piaci folyamatairól 2012. I. félév (8. old.)
- 5. táblázat:** A regisztrált álláskeresők számának változása nemre való tekintettel
Forrás: NMKH, Munkaügyi Központ, Simonné Bócsó Hedvig
- 6. táblázat:** A regisztrált álláskeresők számának változása korcsoportonként
Forrás: NMKH, Munkaügyi Központ, Simonné Bócsó Hedvig
- 7. táblázat:** A regisztrált álláskeresők számának változása szakképzettség alapján
Forrás: NMKH, Munkaügyi Központ, Simonné Bócsó Hedvig
- 8. táblázat:** Bérköltség és bértámogatás változása 2009-2012
Forrás: NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Készítette: Simonné Bócsó Hedvig
- 9. táblázat:** A közfoglalkoztatásba belépők számának változásáról
Forrás: NMKH Munkaügyi Központ, Salgótarjáni kirendeltsége – Készítette: Simonné Bócsó Hedvig